

letja in katerih sled se pozná še tudi prihodnja stoletja, tukaj stopajo, kakoršni so bili, pred naše oči. Zgodovinske osebe se tako rekoč pred nami oživljajo in vpričo nas delajo. Vsi ti slavni možje so taki postali s časom; zgodovina nam pa ravno pové okoliščine, ktere so pripomogle, da so bili ti možje taki in taki. Životopisa zgodovinske osebe človek ne more drugače pisati, če se ne ozira na čas, v katerem je živel in na okoliščine, ki so jo obdajale. Čas je podoba tistih oseb, in nad njim se zopet čas spoznava, tedaj se to dvoje: zgodovinska oseba in čas ne ločita. Mladost rada bere take životopise, in to tudi priča, da so v knjigah za ljudske šole na svojem mestu, da le niso predolge in preobširne in se ne razgubljajo preveč v postranske reči. Povsod se mora gledati na dušno življenje, kako se razvija; prvo je otrok, in nauk je le zavoljo otroka, da namreč duševno in нравno raste.

M. M.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

J. Kteri rokodelci pa izdelujejo železo?

O. Rokodelstva, ki obdelujejo železo, nahajajo se, kolikor delajo robo za trgovino, kakor povsod tudi na Koróškem blizo rafinujočih fabrik. Naj več se to godí po fabrikah, in malokdo se pečá več s to obertnostjo. L. 1857. vdeleževalo se je takih rokodelstev samo 600 oseb, izdelki so imeli javalne ceno 40.000 gold. — Kosarnic je bilo 6 (v Vofsbberku, v Bukovi, v Mali Glodnici, v Vinici, v št. Vidu pa v Špitalu, ki so izdelale 235.075 kos, 4100 serpov in 925 kosirjev, v ceni 90.000 gl. Kosarnice dajo naj boljše blago te verste v Avstriji, ki gre močno na Rusko. V Borovljah je od nekdanj slavno društvo puškarjev, ki razdeluje delo med družabnike, in ki je šteló še leta 1651. do 253 mojstrov z 218 pomagavci.

J. Povejte mi še kaj od svinčene obertnosti!

O. Obertnost svinčena, prva za železno v deželi, daje dela s kopanjem vred 4500 ljudem in izdela po 600.000 centov robe, cenjene pa 3—3½ milj. gld. na leto. Plavi se pa svinčena ruda in druge rude, ki se je navadno derzé zdaj v kakih 32—35 plavilnicah, ktere stojé naj več pri samih rudnikih.

Mnogo plavilnic se nahaja v pliberškem okraji (8), potem v kapeljskem (6), v beljaškem (13) in paterjanskem (2). Fabrike za svinčeno belobo (po 30.000 cent. na leto) so v Št. Vidu, v Celovcu, v Beljaku in Voflsberku, za cinkovo belobo je ena v Beljaku. Svinčene barve delajo zlasti v Kutnorfu v Holemberku (v okraju celovškem) pa v Čajni (v okr. beljaškem); tu delajo tudi barve cinkove.

J. Kako pa je z drugimi. obertniškimi rečmi?

O. Ostala obertnost ima odmerjene ozke meje. Kotlovino valjajo v Bukovi (po 100 cent. na leto), grafitna torila narejajo v št. Martinu pri Beljaku. Steklarnice so v Cernihajmu (pri Grajfenburku) pa v Dravberku in nad Labodom pri št. Lorencu; obe poslednji narejate tudi da-si ne preobilo sercal.

Za moko nahaja se veliki (ameriški) mlin v Medgorku nad Celovcem, ki zmelje po 12—20.000 centov moke iz banaške pšenice na leto.

J. Torej tožijo naši mlinarji, da ne gre več moka tako na Koroško, kakor nekdanj.

O. V Celovcu je cesarska fabrika za tobak; v tej so naredili 1860 iz 1011 centov listja 740 centov pivnega tabaka in skoro 10 milj. cigar ali smodek. Pertenina tkè se zlasti v špitalskem in greifenburgskem okraji za prodaj, preja iz bombaža se na rudeče barva v Celovcu pa v Seebachu pri Milstatu. Na obeh teh dveh krajih so tudi fabrike za usnjene izdelke, zlasti za jermena in sedla; fabrike za volneno robo, zlasti za sukno, so v Celovcu, v Trebezniku pri Celovcu pa v Vetrinji (bratov Morov); poslednja je že 100 let stara in izdeluje zlasti belih suken pa škerlatov. V Žrelci pri Celovcu je tudi fabrika za bukova sukna.

Tergovina ali kupčija.

O. Sedaj ti pa povem še nekaj od kupčije v tej deželi. Po tej dobiva dežela potrebne kmetijske surove pridelke, kolonialno blago in obertnijsko robo, ki se ne izdeluje v deželi; izvažva se pa iz nje surovina, izdelki rudniške obertnosti in vsakoverstno drugo obertnijsko blago, dalje govedina in drobnica in nekteri poljski pridelki. Stanovitno se izvažva zlasti oves, seno, deteljno seme (ki gre posebno na Beneško in sploh na Laško, kedar tudi na Nemško), v dobrih letinah tudi krompir.

Mnogo imenitnejša je, to se vé da, izvoznja železa, zlasti valjanega, kovanega in jekla, posebno v prostih, ploščah in plehah, pa železničnih šín in osi; vse to gre na druge avstrijske dežele. Črna železnina pa serpi in kose gredo v vzhodne dežele avstrijske, tudi celó na Turško, na južno Rusko pa v jutrove dežele, jeklo skero po vsi vzhodni Evropi tudi na Francosko. Tudi svinčene ploščice in cevi s sirovim svincem vred gredo na tuje. Tako poprašujejo tudi po svinčenih barvah v vsem cesarstvu in je z njimi kupčija zeló živa.

Cena vsega izvoza iz dežele smemo deti na 8—10 milj. gold., od katerih spadajo na železo kaki 3 milijoni. — Cena vsega vvoza iznaša kakih 6—8 milijonov gold.

Prevozna trgovina, ki je bila pred letom 1849. morda naj večja v cesarstvu, peša in je skoro že popolnoma opešala, odkar so odperli južno pa beneško — bolzansko železnico, tako da je samo prevoz od vzhoda na zapad še besede vreden.

J. Kteri kraji so pa v domači deželi imenitni zavoljo trgovine?

O. Notranja kupčija ima središča v Beljaku, (kjer je skladišče svinčenine iz okolice in izpod Rajbla, pa za železnino (zlasti od Sovodnja), v starem Dvoru in št. Vidu za železo, posebno pa v Celovcu za vso obertnost deželno in za vpeljano žito. Za poljske pridelke in blagó imajo večé sejme Celovec, Velikovec, št. Vid in Beljak.

Kupčijska pota pa je zeló spremenila železna cesta, ki pelje iz Maribora v Celovec in Beljak; ta cesta se ima podaljšati po dravski dolini in po drugih do gore Bren na Tirolskem. Jugo-izhodna cesta, ki se bo napravila iz Beljaka v Ljubljano, vtegne biti zmed naj važnejših železničnih čert na Avstrijskem, kajti ona bo vodila od teržaškega morja in od ogerske Donave po naj bližnjem potu v Nemčijo.

J. Ktere so pa naj imenitnejše ceste v deželi?

O. Od vzhoda proti zapadu derží ena sama 16 milj. dolga, državna cesta; ta veže štajersko s Tirolsko. Na Koroška tla stopi pri doljnem Dravberku in pelje potem čez Labud, Velikovec in poleg verbskega jezera do Beljaka, od koder derží po dravski dolini na Tirolsko.

(Prih. dalje.)